

## **ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, концептуальних засад комунікативної методики навчання української мови, що узгоджено із Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, завданням освітньої галузі є створення умов для розвитку національно-мовної особистості педагога, який досконало володіє мовними засобами, має розвинуті навички спілкування в усіх сферах україномовного середовища.

Зазначимо, що традиційно під мовною особистістю розуміють комплекс диференційних ознак конкретного носія мови, що співвідноситься з екстралінгвістичними чинниками [3]. На сучасному етапі проблему мовної особистості активно розробляє низка як зарубіжних, так і вітчизняних учених, а саме мовну особистість студентів-словесників розглядають у своїх працях – Ф. С. Бацевич, Н. Й. Волошина, Ж. Д. Горіна, С. О. Караман, Л. І. Мацько, Л. М. Паламар, О. М. Семенов, Б. І. Степанишин, Л. В. Струганець тощо в аспекті мовознавчої, літературознавчої та методичної підготовки вчителя-словесника, формування його як національно-мовної особистості. Дослідження мовної особистості здійснюють і в лінгвокультурологічному (С. Г. Воркачов, В. А. Маслова), психолінгвістичному (В. І. Карасик, Ю. М. Караулов, В. В. Красних, О. О. Леонт'єв, Ю. Є. Прохоров, К. Ф. Сєдов) та функціональному (Т. М. Дрідзе, В. П. Фурманова, І. І. Халєєва, В. І. Шаховський, Н. П. Шумарова) вимірах, де мовна особистість постає як багаторівнева функціональна система, що відображає уявлення про оволодіння мовою і мовленням індивіда на рівні активного та творчого оволодіння

дійсності. Як відомо, саме Ю. М. Караулов запропонував трирівневу модель мовної особистості, окресливши такі рівні: вербально-семантичний, лінгвокогнітивний (тезаурусний), мотиваційний (прагматичний) [3, с. 51-53].

Сучасні дослідження спрямовано на формування національно-мовної особистості, що вільно орієнтується у різних комунікативних ситуаціях, на національному ґрунті, культурі, традиціях. Однією з найважливіших якостей мовної особистості є комунікативна компетенція [1, с. 40]. У наукових розвідках та дисертаційних дослідженнях останніх років широко представлені психолого-педагогічні засади формування складових комунікативної компетенції: мовної (І. П. Дроздова, Ю. М. Тельпуховська, Н. П. Шумарова), національно-мовної (Т. В. Симоненко), мовленнєвої (А. М. Богущ, Н. М. Венінг, М. І. Пентилюк, В. І. Статівка), мовно-комунікативної (Т. Д. Лобанова), мовленнєво-комунікативної (С. А. Омельчук), соціокультурної (на матеріалі іноземних мов – І. А. Воробйова, Р. О. Гришкова, О. І. Каменський, Т. М. Колодько, М. Л. Писанко, В. Н. Топалова), дискурсивної (О. А. Кучерява), стратегічної (Н. С. Щерба, Л. В. Ягенич), літературної (С. І. Сафарян, О. Н. Шкловська) компетенцій. Феномен комунікативної компетенції ґрунтовно досліджено і в проекті Державного стандарту, Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, Концепції мовної освіти тощо.

Мовна освіта сьогодні зорієнтована на виховання особистості, здатної «вільно і комунікативно доцільно спілкуватися в різних сферах суспільного життя, створювати комфортні умови для обміну інформацією тощо» [5, с. 21]. «Концепція навчання державної мови» метою навчання визначає формування особистості, яка «володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні і письмі) висловлювань у різних сферах, формах, видах і жанрах мовлення, тобто в забезпеченні всебічного розвитку мовленнєвої компетенції» [4, с. 17]. Для різнобічного сприяння формуванню мовної особистості в сучасній лінгводидактиці поєднують культурознавчий,

проблемний та особистісний підходи, але провідним і надалі залишається комунікативно-діяльнісний.

Проаналізувавши низку наукових робіт із визначення мовної особистості та її складових, услід за О. М. Горошкіною, М. І. Пентилюк, Л. В. Струганець, під мовною особистістю майбутнього філолога ми розуміємо мовну особистість, яка досконало володіє сукупністю лінгвістичних знань і комунікативних умінь, необхідних для мовленнєвої діяльності, навичками спілкування в різних ситуаціях, створює і сприймає дискурс чи текст різноманітної жанрово-стилістичної структури [2, с. 187].

Отже, на сьогодні дослідниками виокремлено різноманітні структурні компоненти мовної особистості з урахуванням психологічних типів особистості, індикаторів статусу чи ролі, соціального типу, мовного та мовленнєвого оточення, використання всіх мовних засобів у мовленні в залежності від різних умов спілкування, але всі вони спираються на трирівневу модель мовної особистості Ю. М. Караулова. У цьому сенсі ідея Ю. М. Караулова про мовну особистість, яка має реальні контури лише поза мовою-системою, є ключовою не тільки для лінгвістики, але й для лінгводидактики, однак зазначені питання лишаються і досі не висвітленими у спеціальній літературі.

### Література

1. Буднік А. Особливості вивчення дискурсу в писемній та усній комунікації // А. О. Буднік / Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : «Філологічні науки» (мовознавство) : Збірник наукових праць. – Том 1. – № 5. – Дрогобич, 2016. – С. 39–42.
2. Горошкіна О. Словник-довідник з української лінгводидактики / О. М. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. М. Лук'янченко, Н. В. Мордовцева, А. В. Нікітіна / Ред. Марія Іванівна Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 150 с.
3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 263 с. : рис., табл.
4. Концепція навчання державної мови в школах України / О. М. Біляєв, Л. В. Скуратівський, Л. О. Симоненко, Г. Т. Шелехова // Дивослово. – 1996. – № 1. – С. 16–21.
5. Пентилюк М. Професійна підготовка студентів-філологів. Засвоєння лінгводидактичної літератури / М. І. Пентилюк // Дивослово. – 2005. – № 11. – С. 21–24.